

לא עוד קורבן: בניית העוצמה הרכה של ישראל כמנהיגה אידיאולוגית

ניצן דוד פוקס

נייר זה יוצא לאור במסגרת פרויקט: "סדר יום אסטרטגי חדש לישראל"

<https://argaman.institute/project/israel-initiative/>

A New Strategic Agenda for Israel

עורך ראשי: ד"ר רונן שובל
עורך בפועל: ד"ר רפאל בן-לוי
עריכה: רחלי לביא
מנהלת מערכת: לינור עמיר
עימוד ועיצוב: מוטי אלכסנדרוביץ
עיצוב כריכה: יעל גלזברג
מו"ל: עמיעד כהן

רואה אור בירושלים

© כל הזכויות שמורות
למרכז לחרות ישראלית, אהליאב 5, ירושלים 9446778
נדפס תשפ"ו (2025)

Hebrew Edition © Herut - The Center for Israeli Liberty Publishers

All rights reserved

Printed in Israel

לא עוד קורבן: בניית העוצמה הרכה של ישראל כמנהיגה אידיאולוגית

ניצן דוד פוקס

תקציר

ישראל זקוקה לאידיאולוגיה לאומית כדי לבנות את העוצמה הרכה שלה. הזנחת הממד הרעיוני-ערכי במדיניות הישראלית יצרה חולשה מבנית ביכולתה של ישראל להתמודד עם איומי דה-לגיטימציה, לגבש בריתות עמוקות, ולנווט בהצלחה בעידן של תחרות בין מעצמות. נייר זה מצביע על הצורך באידיאולוגיה לאומית חיובית ומציע מתווה לחיזוק העוצמה הרכה של ישראל כמרכיב הכרחי בביטחונה הלאומי.

המלצות מרכזיות:

- גיבוש מצפן ערכי למדיניות החוץ – יש לגבש תפיסה אידיאולוגית ברורה המבוססת על שני עקרונות: חירות תנ"כית וריבונות פופולרית. החירות התנ"כית משלבת את המסורת היהודית עם רעיונות אוניברסליים של חופש וכבוד האדם, בעוד הריבונות הפופולרית מדגישה את ערך הלאומיות כבסיס לממשל עצמי. **תפיסה זו תספק בסיס רעיוני איתן למדיניות החוץ הישראלית ותאפשר התמודדות אפקטיבית עם טענות דה-לגיטימציה.** יש להטמיע תפיסה זו בכל זרועות מערך החוץ הישראלי.
- הקמת מערך מוסדי להפצת ערכים – יש להקים ארבעה מנגנונים משלימים: כנס שנתי בירושלים, "אור ציון", שיכלול מוקד מדיני, אזרחי ועסקי; קרן השקעות שתתמוך במחקר ובחינוך לקידום ערכי היסוד; מערך הכשרת דיפלומטים שיכשיר את נציגי ישראל להפיץ את המסר הערכי; וחזוק מערך סיוע החוץ כך שישלב סיוע הכשרתי וטכנולוגי עם הפצת ערכים. המערך המוסדי יתוקצב בתקציב ייעודי ויזכה לגיבוי מדיני בכיר.
- בניית מערך בריתות ערכי – יש לפתח מסגרת של "בעלות ברית מהותיות" – מדינות המזדהות עם ערכי היסוד של ישראל. כל ברית תכלול חבילת הסכמים סטנדרטית בתחומים אידיאולוגיים, ביטחוניים וכלכליים. במקביל, יש לפתח רשתות של ארגוני חברה אזרחית התומכים בערכי ישראל, כמו הקהילה האוונגלית העולמית. אגף ייעודי במל"ל יתאם את המאמצים ויפתח אסטרטגיות פעולה מותאמות לכל זירה.

ישראל כמקלט בטוח – נרטיב בעייתי

קולוניאליסטי, דורסני ולא לגיטימי. כלומר, במקום להיות מקלט בטוח ונציגות של הנאורות המערבית, ישראל נתפסת ככוח כובש, בלתי לגיטימי, העוסק בדיכוי שיטתי ומתמשך של ערבים.³

סיבה חשובה נוספת היא האידיאולוגיה הטרנס־לאומית, המקודמת דרך מוסדות בינלאומיים וארגוני חברה אזרחית. האידיאולוגיה הטרנס־לאומית רואה במדינת הלאום הריבונית דבר פגום, העומד כמחסום בפני המימוש המלא של זכויות אדם אוניברסליות, הכוללות לא רק זכויות פוליטיות – כמו חופש הביטוי והמחשבה – אלא גם זכויות חברתיות כמו הזכות לחינוך ולמגורים נאותים. באידיאולוגיה הטרנס־לאומית ריבונות מדינת הלאום צריכה להיות מוכפפת לדין הבינלאומי ואם אפשר, מוטב לבטל כליל את מדינת הלאום, כמדינה שבה יש העדפה רשמית לתרבות או לקבוצה אתנית אחת על פני אחרת.⁴

כל עוד ישראל ממשיכה להישען על "המקלט הבטוח" כנרטיב היסודי שלה, היא תמצא עצמה שוב ושוב מנהלת קרב מאסף אל מול מאמצי הדה־לגיטימציה נגדה. אין אפשרות אחרת. זאת משום שנרטיב המקלט הבטוח נשען על ערכים וניסיון היסטורי שהם עצמם נתונים היום למתקפה ולדה־לגיטימציה. הוא נשען על ערכים וניסיון היסטורי שאליהם ישראל אינה מתייחסת. בבסיסו נמצאות ההנחות שמדינת לאום היא דבר חיובי, שליהודים יש קשר היסטורי ורוחני לארץ ישראל ושקהל היעד עדיין רואה בשואה אירוע מכונן זהות. כל ההנחות הללו כבר אינן תקפות בחלקים של העולם המערבי, ודאי בקרב האליטות האינטלקטואליות והתרבותיות שלו.

מדינות מודרניות מקדישות משאבים רבים לעיצוב של נרטיבים אסטרטגיים ולהפצתם במסגרת מאמצי הדיפלומטיה הציבורית שלהן. נרטיבים אלה משמשים להצדקת מדיניות, לגיוס תמיכה בינלאומית ולעיצוב תדמית המדינה בזירה העולמית.

אחד הנרטיבים המרכזיים בהסברה הישראלית הוא נרטיב "המקלט הבטוח", המציג את ישראל כמדינה שקמה מתוך הצורך להגן על העם היהודי לאחר השואה ומתמודדת עם אימים מתמשכים על קיומה. הפעולות של ישראל מוצדקות כפעולות של הגנה עצמית. לעיתים מצורף לנרטיב הזה גם הנרטיב הרואה בישראל את "חוד החנית" או "מעוז" מערבי נגד האסלאם הקיצוני. כלומר, לא רק מקלט בטוח – אלא מבצר מערבי בלב העולם האסלאמי.¹

בעבר נרטיב זה נחל הצלחה, במיוחד בקרב קהלים מערביים שראו בישראל מדינה דמוקרטית המתמודדת עם אימים מצד משטרים אוטוריטריים, אך כיום ניכרת שחיקה באפקטיביות שלו. סיבה אחת היא סימפטיה גדלה לסבל הפלסטיני, והתנגדות לרעיון שסבל של עם אחד (העם היהודי) מצדיק סבל של עם אחר (הפלסטינים). סיבה אחרת היא הסתירה הגוברת בין פעולותיה של ישראל ובין מה שנתפס כ"ליברלי" וכ"נכון מוסרית" במערב.² כלומר, בעוד ישראל מעוניינת לשאוב לגיטימיות בהצגתה את עצמה כחלק מן המחנה המערבי, מחנה זה מתנער מפעולותיה. סיבה שלישית היא קעקוע הטענה שישראל היא מקלט בטוח, והצגתה כפרויקט

1 Sandra Simonsen, "Discursive Legitimation Strategies: The Evolving Legitimation of War in Israeli Public Diplomacy", *Discourse & Society*, 30(5) (September 2019), pp. 510–511, <https://doi.org/10.1177/0957926519855786>

2 Simonsen, "Discursive Legitimation Strategies", pp. 515–516

3 David Lloyd, "Settler Colonialism and the State of Exception: The Example of Palestine/Israel", *Settler Colonial Studies* 2(1) (January 2012), pp. 59–80, <https://doi.org/10.1080/2201473X.2012.10648826>

4 John Fonte, *Sovereignty or Submission: Will Americans Rule Themselves or Be Ruled by Others?* New York; London: Encounter Books, 2011

שלה: חירות תנ"כית וריבונות פופולרית (Popular Sovereignty). ערכים אלו מבטאים תפיסה קוהרנטית של תפקיד ישראל בזירה הבינלאומית. הם נובעים מהמסורת היהודית ומהניסיון ההיסטורי הישראלי, ובה בעת מציעים חזון אוניברסלי הרלוונטי לכלל האנושות.

חירות תנ"כית

חירות תנ"כית היא תפיסה של חופש אנושי, המשלבת את עומק המחשבה התנ"כית עם התובנות של הפילוסופיה הפוליטית הקלאסית. בדומה לתפיסתו של קיקרו את החירות כ־libertas – מצב שבו האדם אינו משועבד לרצון שרירותי של אחר – התפיסה התנ"כית רואה בחירות מצב טבעי הנובע מעצם בריאת האדם בצלם אלוהים.⁶

הציונות כאידיאולוגיה מגלמת את החירות במובנה השלם, כאחריות של אדם על חייו

בתפיסה התנ"כית החירות נובעת מהיחס הישיר בין האדם לבוראו. יחס זה הוא שמעניק לאדם את החירות ובה בעת מטיל עליו אחריות מוסרית עמוקה. מהיותה נובעת ממקור טרנסצנדנטי, חירות זו אינה ניתנת לשלילה על ידי אדם אחר והיא תקפה לכל בני האדם.

העמדת ערך החירות כערך יסוד למדיניות החוץ הישראלית מתבקשת משתי סיבות. ראשית, הציונות כאידיאולוגיה מגלמת את החירות במובנה השלם, כאחריות של אדם על חייו. אין היא חירות ממצוקה פיזית ורוחנית של הגלות בלבד, אלא גם חירות לשוב כאומה החיה חיים לאומיים בארצה. מתוקף חירות זו שב העם היהודי וקיבל על עצמו את **האחריות** לקיים

הדרך היחידה שבה תוכל ישראל לשנות את המגמה היא באמצעות שינוי של הנרטיב היסודי שלה והתייחסות לטענות יריביה ברמת הערכים. ישראל צריכה להפסיק להצדיק את קיומה באמצעות טראומה היסטורית, ולחפש את ההצדקה במסר חיובי לעולם. היא צריכה להפסיק להביא מנהיגים זרים ליד ושם, ולהתחיל לקחת אותם להר הבית. עם ישראל שב להיסטוריה כעם ריבוני כדי להביא בשורה ייחודית לו, והיא בשורה שטוב שתופיע שוב על במת ההיסטוריה.

המצפן הערכי של מדיניות החוץ הישראלית – ונתתיך לאור לגויים

ישראל חייבת להגדיר בבירור את ערכיה, ולשרטט אידיאולוגיה לאומית שלא רק תצדיק את הלגיטימיות שלה – אלא גם תנסח את הבשורה של ישראל לאומות. אין זו גישה חריגה – אומות רבות החזיקו ועדיין מחזיקות באידיאולוגיה לאומית, בראשן ארה"ב.⁵ בעזרת אידיאולוגיה אפשר להעלות פעולות פרטיקולריות של אומה לרמה האוניברסלית, כמייצגות וכמקדמות ערכים ורעיונות שעמם אחרים יכולים להזדהות. כך הצליחה הציונות לגייס תמיכה של לא־יהודים; וכך חייבת לפעול ישראל.

ברור שלאידיאולוגיה כזו נדרשת תמיכה ציבורית, ואין מקומו של נייר זה לייתר את הדיון הציבורי באמצעות קביעה של האידיאולוגיה מראש. עם זאת, אי־אפשר שלא להציע אידיאולוגיה כזו, ולהראות כיצד אפשר לקדם אותה בכלים פשוטים יחסית. הדברים המובאים להלן הם הצעה היכולה לשמש בסיס לשיח הציבורי.

בנייר זה מוצעת מערכת של שני ערכי יסוד המשלימים זה את זה אשר יכולים לשמש מצפן ערכי למדיניות החוץ של ישראל ובסיס ערכי לבניין העוצמה הרכה

Walter Russell Mead, *Special Providence: American Foreign Policy and How It Changed the World*, 1st ed, 5
New York: Knopf, 2001, pp. 165–169

M. N. S. Sellers, *The Sacred Fire of Liberty*, London: Palgrave Macmillan UK, 1998, pp. 43–46, <https://doi.org/10.1057/9780230371811> 6

לאומיים, הבולמים ומאזנים אותם. נאמנות לקבוצה ולכידות חברתית מאפשרות למסגרות הלאומיות לשגשג, תוך אמון רב בין שליט ונשלט.

הריבונות הפופולרית היא הרעיון היכול לסתור את האידיאולוגיה הטרנס־לאומית. במקום שישראל תהיה בעמדת התגוננות בפני מוסדות בינלאומיים, בפני השיח האקדמי, היא תהיה בעמדת תקיפה. הלגיטימיות של האידיאולוגיה הטרנס־לאומית – גם כלפי עצמה, גם כלפי חוץ – היא בהבטחתה להגן על חירות הפרט ולהרחיבה. אולם בחינה ביקורתית של האידיאולוגיה, מראה את כשליה – אם זה במינוי של פקידים לא נבחרים, אם זה ב"גירעון דמוקרטי" במוסדות הטרנס־לאומיים, ואם בפגיעה בחירות הפוליטית של יחידים.⁷ הריבונות הפופולרית מציעה מודל אחר וטוב יותר לשמירת החירות, ועל בסיסה ישראל כמדינת יהודית היא לא רק דבר לגיטימי – היא אף דבר רצוי.

שני הערכים – חירות תנ"כית וריבונות פופולרית – יוצרים יחד מצפן ערכי למדיניות החוץ הישראלית. הם מספקים הן את העקרונות המנחים למדיניות והן את יעדיה. החלק הבא יעסוק במנגנונים הקונקרטיים שבאמצעותם אפשר להפיץ ערכים אלו ולהפוך אותם לבסיס של מדיניות החוץ הישראלית הלכה למעשה.

צעדיים מעשיים לבניין העוצמה הרכה של ישראל

בניין העוצמה הרכה של ישראל כמנהיגה אידיאולוגית מחייב את הפיכת ערכי היסוד למצפן ערכי באמת. לשם כך נדרשת הקמת מערך מוסדי שיפיץ ערכים אלו ויטמיע אותם. המערך כולל ארבעה מנגנונים משלימים, שיכולים לפעול תחת משרד החוץ:

חיים לאומיים, לשכללם ולפתחם לרווחתו ולרווחת משפחת העמים כולה.

שנית, היהודים היו לא פעם מטרתם של אויבי החירות ושימשו, ועדיין משמשים, חברות נחשלות כדי להצדיק את מצבן. די להסתכל בעמים הערביים, אשר השנאה לישראל משמשת להם אמתלה להצדיק את מצבם החומרי הירוד.⁷ כחלק מהפצת ערך החירות, ישראל חייבת לפעול לשחרר את עמי האזור מן השנאה אליה, שנאה שמשעבדת אותם לא פחות משהיא פוגעת במדינת ישראל.

ריבונות פופולרית

הערך השני הוא ריבונות פופולרית, ריבונות הנובעת מן העם – ולא מן המדינה.⁸ הריבונות הפופולרית, שהיא לאומית באופייה, אינה מבטלת את החירות הפרטית אלא מעצימה אותה. בדומה לאופן שבו הרומאים ראו ברפובליקה איזון בין כוח העם לסמכות הסנאט, כך התפיסה התנ"כית מציעה מודל של ריבונות עממית המוגבלת על ידי עקרונות אלוהיים. העם הוא אומנם מקור הסמכות הפוליטית, אך סמכות זו כפופה לעיקרון עליון – צלם האלוהים שבכל אדם, המעוגן ב"חוקה" (התורה) – המחייב כיבוד זכויות הפרט. אולם גם היחיד אינו יכול לפעול בשרירות מוחלטת, מעצם היותו חלק מהקהילה האנושית. ישנו מתח חיובי בין הערכים, אשר מפרה את שניהם.

הריבונות הפופולרית מתממשת במסגרות מדיניות המגלמות את האיזון העדין בין כוח הרבים לזכויות היחיד. המדינה שואבת את סמכותה מן העם, והיא נועדה בראש ובראשונה לשרת אותו. המסגרת הלאומית הטריטוריאלית מכפיפה את המנגנונים הביורוקרטיים של המדינה לארגונים ולמוסדות תת-

Rivka Yadlin, "Arab Antisemitism in Peacetime: The Egyptian Case", In Michael Curtis, *Antisemitism in the Contemporary World*, 1st ed, New York: Routledge, 2021, pp. 86–96, <https://doi.org/10.4324/9780429035845-9> 7

John Fonte, *Sovereignty or Submission: Will Americans Rule Themselves or Be Ruled by Others?*, New York; London: Encounter Books, 2011, pp. 36–39 8

Fonte, *Sovereignty or Submission*, pp. 142–155 9

הפאנלים וההרצאות יעסקו באתגרים ביטחוניים וכלכליים משותפים, ובדרכים להתמודד עימם תוך שמירה על עקרונות החירות והריבונות. בכנס יוצגו גם מחקרים אקדמיים רלוונטיים, ותינתן במה לפעילים אזרחיים המקדמים את ערכי הכנס. הכנס יהיה מקבילה אידיאולוגית לוועדת מינכן לביטחון המתקיימת מדי שנה בגרמניה.

הרגל האזרחית תציג מודלים לחברה אזרחית חופשית ואחראית. יוזמנו אליה פעילים וארגונים המקדמים אחריות אזרחית, ריבונות קהילתית ופיתוח מנהיגות מקומית. סדנאות העבודה יתמקדו בפיתוח כלים מעשיים לבניית קהילות, לחיזוק מוסדות חברה אזרחית ולהעצמת אזרחים. מטרתה היא יצירת רשת בינלאומית של ארגונים המקדמים חירות לאומית.

הרגל העסקית תתמקד במודלים כלכליים המשלבים חירות כלכלית עם אחריות חברתית. מוקד זה יעסוק במודלים של שוק חופשי המקדמים שגשוג כלכלי תוך שמירה על זכויות עובדים וצרכנים ושימור מסורות. דגש מיוחד יושם על פיתוח טכנולוגיות המחזקות ריבונות לאומית וחירות אישית, במיוחד בתחומי האנרגיה, התקשורת והפיננסים. יוצגו מודלים עסקיים המשלבים רווחיות עם תרומה לחיזוק הדמוקרטיה. יעודדו קשרים בין אליטות עסקיות.

קרן השקעות במחקר ובחינוך

קרן ההשקעות תתמוך בפרויקטים המתרגמים את הרעיונות התיאורטיים למציאות חינוכית ותקדם מחקר אקדמי מצטיין. מטרת הקרן היא לטפח הבנה עמוקה של ערכי החירות והריבונות בקרב הציבור הרחב, ולעודד מחקר אקדמי שיעמיק את הרעיונות הללו, יגבש פתרונות מדיניות ויתווה אפיקים חדשים להתפתחות.

הקרן תשים לה למטרה לגבש קהילות אפיסטמולוגיות בתחומי המשפט הבינלאומי, מדעי המדינה ויחב"ל, וכלכלה פוליטית. הקרן תפעל דרך

1. כנס "אור ציון"
2. קרן השקעות במחקר וחינוך
3. הכשרת דיפלומטים
4. חיזוק מערך הסיוע החוץ-מדיני

המנגנונים יפעלו במקביל להפצת ערכי החירות והריבונות במערכת הבינלאומית.

כנס אור ציון – הכיכת ישראל למוקד התודעתי של מחנה אידיאולוגי חדש

כנס אור ציון יתקיים בירושלים אחת לשנה ויעמוד על שלוש רגליים: מדינית, אזרחית ועסקית. הוא ישמש להפצת מסרים, לגיוס בעלי ברית פוטנציאליים ולגיבוש מחנה חדש בזירה הבינלאומית. מדינות יוכלו להשתתף בכנס ברמת המדינה, ויחידים יוכלו להשתתף בו ללא קשר לרקע הלאומי שלהם ולשאלה אם מדינתם חברה בו. כדי לשוות לו יוקרה, מומלץ שהכנס יהיה בהשתתפות נשיא המדינה וראש הממשלה, שגם יהיו אחראים על בחירת חברי הוועדה המארגנת.

ברמה הארגונית, לכנס יהיו שלושה מוקדים המקבילים לשלוש הרגליים. כך תקבל כל רגל את הבמה הראויה לה מצד אחד, ומצד שני תעודד סינרגיה בין התחומים הודות לריכוז מקבלי החלטות, אנשי עסקים ויזמים חברתיים הנמצאים במקום אחד לכמה ימים. בכל מוקד ייערכו הרצאות, פאנלים, וסדנאות, בהתאם לאופי הרגל ולשיקול דעתה של הוועדה המארגנת. מומלץ שאירוע הפתיחה יהיה אירוע סגור למוזמנים מכל שלוש הרגליים, ומטרתו הראשית תהיה לעודד קשרים ביניהן.

הרגל המדינית תעסוק בשני נושאי ליבה:

1. עיצוב סדר עולמי על בסיס ריבונות וחירות, דרך יצירת רשתות בין מדינות ובין קבוצות תת-מדינתיות. המטרה היא לגבש מחנה חדש בזירה הבינלאומית שיוכל לפעול יחד.
2. זיהוי איזמים ברמת החוץ והפנים (דיסאינפורמציה, מבצעי השפעה, טרור) והתמודדות עימם.

תוכנית הכשרה כזו יכולה להתקיים במתווה של תוכנית אקדמית קצרה אך מעמיקה, המקיפה שלושה היבטים:

1. הרקע התיאורטי וההיסטורי של ערכי היסוד, מקורם וחשיבותם.
2. הדרך שבה ערכי יסוד אלה צריכים להתבטא במדיניות של ישראל.
3. כלים מעשיים לשילוב הערכים הללו בתקשורת ובפעילות השטח.

התוכנית תכלול הרצאות, דיונים פתוחים וסדנאות מעשיות. החניך ילמד כיצד לפתח מסרים מהירים (sound bites), להתמודד עם ביקורת, ולגבש תסריטי דיבור לקהלים שונים.

חיזוק סוכנות הסיוע של ישראל והוספת רכיב של פעולה אידיאולוגית

לבסוף, סוכנות הסיוע של משרד החוץ – מש"ב – תחוזק ואופי פעולתה יורחב. הסוכנות תשלב פעילות סיוע עם הפצת ערכים, מתוך הבנה שסיוע חומרי אפקטיבי יותר כשהוא מלווה בחינוך ערכי. מערך הכשרה אידיאולוגי יפתח מומחיות בהתאמת ערכי החירות והריבונות להקשרים מקומיים שונים. דרך פיתוח מודלים לארגוני חברה אזרחית, תיצור מש"ב תשתית חברתית ארוכת טווח לערכים אלו, שתתמוך בפרויקטים השונים של הסוכנות.

מערך בריתות ערכי כמחנה אידיאולוגי עבור ישראל

מצפן ערכי ברור עבור מדיניות החוץ הישראלית יכול להיות גם הבסיס להקמתו של מחנה בינלאומי אידיאולוגי, שישמש לישראל "עומק אסטרטגי" בזירה הבינלאומית. חברות המחנה יתמכו זו בזו, יקדמו יחד את ערכי היסוד שלהן, ויהיו גוש מדיני חדש בזירה הבינלאומית. ישראל תוכל לפעול דרך מחנה זה, במקום להיות תלויה בארה"ב בלבד.

שותפויות עם המגזר הפרטי, מוסדות אקדמיים וקרנות פילנתרופיות, שישפקו לא רק משאבים אלא גם רשתות הפצה ויכולות ביצוע. כל חברה בקרן תתרום סכום קבוע שייקבע בהתאם לחוזק הכלכלי שלה. בתמורה, היא תקבל זכות הצבעה בדירקטוריון הקרן הפרופורציונלית לתרומה שלה.

קרן ישראל לעולם הערבי – נוסף לקרן הבינלאומית, מומלץ שישראל תקים קרן שמטרתה לתמוך ביחידים ובארגוני חברה אזרחית במרחב הערבי והמוסלמי העונים על הקריטריונים של חירות וריבונות פופולרית. גורמים אלה חייבים להיות אוהדים לישראל. התמיכה בהם תקדם את השינוי הרעיוני ההכרחי במדינותיהם והיא יכולה להתפתח לזרם-נגד לזרם האסלאמיסטי השוטף כיום את המרחב. אין הדבר מובטח, אך הכרחי לפעול ליישומו – האנטישמיות הארסית הממשיכה לשגשג במרחב הערבי והמוסלמי פוגעת במדינות המרחב, פוגעת בתהליך הנרמול של ישראל, ומהווה איום אסטרטגי ארוך טווח.

מומלץ שישראל תקים קרן שמטרתה לתמוך ביחידים ובארגוני חברה אזרחית במרחב הערבי והמוסלמי העונים על הקריטריונים של חירות וריבונות פופולרית

הכשרת דיפלומטים

הכשרת דיפלומטים חיונית להפצת הערכים. אם אנשי שירות החוץ של ישראל לא יפנימו את הערכים, הערכים ייוותרו חסרי השפעה במציאות. כל מדינה חברה במערך המוסדי תגבש תוכנית הכשרה מתאימה לתנאים התרבותיים והמוסדיים שלה, תוך שמירה על עקרונות מוסכמים בין כל החברות. יוכשרו גם אנשים שהתמנו במינויים פוליטיים, כמו שגרירים או קונסולים, וההכשרה תהיה תנאי לקבלת התפקיד. הציפייה היא שבתום ההכשרה הדיפלומט יבין את המצפן הערכי של מדינת ישראל, ידע לפעול לפיו וידע לשלב אותו בתקשורת עם קהלים שונים.

5. ארגון משלחות של מנהיגים פוליטיים, עסקיים ודתיים לישראל.

הפוטנציאל האסטרטגי של רשת זו טרם מוצה במלואו. החיבור בין הדיפלומטיה המדינתית הרשמית לבין פעילות ארגוני החברה האזרחית האוונגרדית יכול לחזק מאוד את כוחה של ישראל בזירה הבינלאומית. לשם כך נדרש תיאום ממוסד בין הגורמים השונים.

הצורך בגורם ממשלתי לניהול הרשתות השונות והפעלתן

לגיבוש הרשתות הללו ולהפעלתן, דרוש גורם ממשלתי שיוכל גם לתאם בין גופי המדינה השונים. האגף יעסוק בחמישה תחומים מרכזיים:

1. זיהוי רשתות ומיפוי: איתור שיטתי של קבוצות, ארגונים ומוסדות בעלי פוטנציאל השפעה בזירה מקומית של ישראל יש בה עניין. המיפוי יכלול ניתוח של מוקדי כוח והשפעה, יכולות ארגוניות, ופוטנציאל לשיתוף פעולה.
2. פיתוח אסטרטגיות: גיבוש תוכניות פעולה מותאמות לכל זירה, הכוללות רשימת מטרות (ארגונים ויחידים לגיוס), שלבי ביצוע ומדדי הצלחה. האסטרטגיות יתבססו על הבנה מעמיקה של התרבות המקומית והדינמיקה החברתית, ויבקשו למנף קודים תרבותיים מקומיים, בין השאר בעזרת ניכוס שלהם למצפן הערכי.
3. תיאום בין-גופי: יצירת מנגנוני תיאום אפקטיביים בין משרדי הממשלה, נציגויות דיפלומטיות, וארגוני חברה אזרחית. התיאום יכלול שיתוף מידע, תכנון משותף ואיגום משאבים.
4. ניהול תוכן והסברה: פיתוח חומרים חינוכיים ותרבותיים המותאמים לקהלי יעד שונים והפצתם. הדגש יושם על יצירת תכנים איכותיים המקדמים הבנה עמוקה של ישראל וערכיה.
5. מדידה והערכה: פיתוח מערכת מדדים לבחינת אפקטיביות הפעילות, ובכללה מדדי תפוקה ותוצאה. המערכת תאפשר למידה מתמדת ושיפור תהליכים.

גיבוש רשתות תת-לאומיות ובינלאומיות כערוצים נוספים לפעולה דיפלומטית ישראלית

רשתות על-לאומיות ותת-לאומיות הפכו לשחקן חשוב בזירה הבינלאומית. הן יכולות לאפשר לישראל להרחיב את השפעתה גם במדינות שאין לה עימן יחסים דיפלומטיים רשמיים, ולבסס עומק אסטרטגי של קשרים עם החברה האזרחית, שיתמכו במאמצי הדיפלומטיה הרשמית של ישראל.

מעמדה של ישראל כמנהיגה אידיאולוגית יהיה גורם חשוב בגיבוש רשתות אלה. אנשים וארגונים התומכים בערכי היסוד של האידיאולוגיה הישראלית, ירצו לתמוך בישראל כדי לקדם את הערכים שבהם הם מאמינים. מכיוון שערכים אלו אוניברסליים, יימצאו להם קהלים מעוניינים בכל רחבי הגלובוס.

התנועה האוונגרדית כרשת תת-לאומית ובין-לאומית לתמיכה בישראל

התנועה האוונגרדית היא דוגמה לפוטנציאל של רשתות אלו. לתנועה למעלה מ-600 מיליון מאמינים ברחבי העולם ונוכחות ניכרת בדרום הגלובלי, והיא יכולה לספק לישראל תמיכה בינלאומית רחבה. פריסתה הגאוגרפית – מדרום אמריקה דרך אפריקה ועד דרום-מזרח אסיה – יכולה לאפשר לישראל להשפיע גם במדינות שבהן אין לה נציגים רשמיים.

ארגוני החברה האזרחית האוונגרדיים יכולים להיות זרוע תומכת במאמץ הדיפלומטי הישראלי. הם יוכלו לסייע במגוון דרכים:

1. ארגון עצרות והפגנות תמיכה המוניות בישראל.
2. יצירת קשרים בין דיפלומטים ישראלים לבין מקבלי החלטות מקומיים.
3. הפצת חומרי הסברה והעברת המסר הישראלי לקהלים רחבים.
4. הפעלת לחץ ציבורי על ממשלות לתמוך בישראל בפורומים בינלאומיים.

החלשת המחנה הטרנס־לאומי

המחנה הטרנס־לאומי, המורכב ממוסדות בינלאומיים וארגונים לא־משלתיים גלובליים, מציב אתגר למדינות לאום דמוקרטיות. מאפייניו העיקריים הם התנגדות לריבונות לאומית, העדפה של מוסדות על־לאומיים, ודחיית הלגיטימיות של מדינת הלאום. התמודדות אפקטיבית עם מחנה זה מחייבת שימוש במערך הכלים והרשתות שתוארו לעיל.

המוסדות הבינלאומיים טוענים לייצוג אינטרסים אוניברסליים, אך בפועל משרתים אג'נדות פוליטיות צרות של אליטות מערביות

המחנה הטרנס־לאומי מציג חולשות מבניות המאפשרות התמודדות אפקטיבית עימו. שלוש נקודות התורפה המרכזיות הן:

1. הפער בין האוניברסליות המוצהרת לפרטיקולריות בפועל: המוסדות הבינלאומיים טוענים לייצוג אינטרסים אוניברסליים, אך בפועל משרתים אג'נדות פוליטיות צרות של אליטות מערביות. חשיפת פער זה מערערת את הלגיטימציה שלהם, במיוחד בדרום הגלובלי.
2. הניתוק מהציבור הרחב: המוסדות הטרנס־לאומיים פועלים מתוך בועה אליטיסטית ומנותקים מצורכי הציבור הרחב ומרגשותיו. הדבר יוצר פגיעות מול תנועות עממיות המדגישות זהות וריבונות לאומית.
3. היעדר מנגנוני אחריות דמוקרטית: בעוד מנהיגי מדינות דמוקרטיות כפופים לבחירת הציבור, מנהיגי המוסדות הבינלאומיים אינם נותנים דין וחשבון לאיש. עובדה זו מאפשרת לערער על הלגיטימיות שלהם לקבל החלטות מחייבות.

שיתופי פעולה אקדמיים במסגרת כנס "אור לציון" עם בעלות הברית המהותיות ייצרו את התשתית האינטלקטואלית למאבק במחנה הטרנס־לאומי.

יבוצע מחקר ביקורתי על המוסדות הבינלאומיים, תיחשף האג'נדה הפוסט־דמוקרטית שלהם, ויפותחו טיעונים תיאורטיים לטובת ריבונות לאומית. הרשת תפעל להפצת מחקרים אלו באקדמיה, בתקשורת ובקרב מקבלי החלטות. חשוב במיוחד לפעול בתחום המשפט הבינלאומי, המשמש זרז מרכזי לקידום האג'נדה הטרנס־לאומית.¹⁰

ארגוני החברה האזרחית שיגויסו ישמשו כוח נגד לארגונים הטרנס־לאומיים. בין פעולותיהם המרכזיות:

1. הפגנות נגד החלטות אנטי־ישראליות ולא־מערביות במוסדות בינלאומיים.
2. ארגון כנסים וועידות המציגים נרטיב חלופי.
3. לחץ על נבחרי ציבור להתנגד למדיניות המחנה הטרנס־לאומי.

רשתות הקשרים של ישראל יוצגו כחלופה בינלאומית למודל הטרנס־לאומי. הן ידגימו כיצד שיתוף פעולה בין מדינות ריבוניות יכול לקדם אינטרסים משותפים תוך שמירה על עצמאות לאומית. חזרה ל"בינלאומיות מסורתית" של שיתוף פעולה בין מדינות ריבוניות תוצג כאלטרנטיבה רצויה למוסדות הבינלאומיים הקיימים.

חשוב להבהיר שההתנגדות למוסדות בינלאומיים קיימים אינה התנגדות עקרונית למוסדות בינלאומיים, וההתנגדות למחנה הטרנס־לאומי אינה התנגדות לעצם המושג של החוק הבינלאומי או לחברותה של ישראל באמנות בינלאומיות.

ההתנגדות היא למוסדות בינלאומיים הפוגעים בריבונות לאומית, על ידי הכפפת אזרחים לסמכויות ולחוקים שעליהם לא הסכים מראש הדרג הנבחר שלהם. זו התנגדות לאנטי־ישראליות החריפה הפושה במוסדות אלה ומאיימת לא רק על ישראל – אלא גם על הלגיטימיות שלהם עצמם.

אלא בתחום הרעיוני – לשוב ולהעמיד את ההצדקה המוסרית לקיומה של מדינת לאום על בסיס איתן. דווקא משום שישראל מוצאת עצמה מוכתמת, היא חייבת לצאת למערכה באופן פעיל ולערער את אמות המידה המבקשות לשפוט אותה.

הנושא הפלסטיני לא נדון במסמך זה לא משום אי־חשיבותו. כדי לטפל בו כראוי, דרוש דיון נפרד ונייר מדיניות נפרד. ככלל, ראיית ישראל כגורם כובש ולא לגיטימי היא הטמעה של התעמולה הפלסטינית והנרטיב הפלסטיני בקרב הקהילה הבינלאומית בכלל ובישראל בפרט. מה הבדל בין אשקלון ועלי, בין יפו וחברון? אם ישראל היא כובש זר בחלק אחד של הארץ, הרי היא כובש זר בכלה.

אין הכוונה לדחות את עצם הלגיטימיות של עמדות המבקשות לסיים את השליטה הישראלית ביהודה ושומרון ורצועת עזה מטעמים של חשש דמוגרפי או רצון לתת לפלסטינים לממש ממשל עצמי מלא בשטח מסוים שממערב לירדן. אלא שגם עמדות אלו חייבות להתחיל מהכרה בלגיטימיות של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, אשר זכותה לריבונות בארץ נובעת מהקשר ההיסטורי והדתי רב השנים בין העם היהודי וארצו. דווקא עמדה ערכית ברורה בנוגע לסכסוך הפלסטיני יכולה לקדם פתרון צודק שלו.

ישראל כמובילת מדיניות חוץ ערכית – הייתכן?

האם ישראל יכולה להוביל מדיניות חוץ ערכית או לדבר על מדיניות כזו, כשהיא מוכתמת בפשע "הכיבוש"?

דעה רווחת היא שהפתרון לשיפור מעמדה הבינלאומי של ישראל עובר דרך סיום השליטה הישראלית בשטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים ביהודה ושומרון וברצועת עזה. לפי דעה זו, ברגע שישראל תסיים את הסכסוך עם הפלסטינים, היא תסיר גורם חשוב לאי־הלגיטימיות שלה ותתקבל כחברה שווה במשפחת העמים.

על כך יש לענות שתי תשובות, אחת כללית ואחת פרטנית למקרה הפלסטיני. "כתם הכיבוש" משמש את המחנה הטרנס־לאומי כדי לקעקע את הלגיטימיות של ישראל, אך הוא לא הסיבה לכך. הסיבה לאיבה כלפי ישראל היא עצם הפרויקט של מדינה יהודית בארץ ישראל, הנתפס כפרויקט גזעני. גם אם ישראל תיסוג לקווי 4 ביוני 1967 היא תמשיך להיתפס כלא לגיטימית, כל עוד תתעקש על זהותה היהודית.

כדי להסיר את הכתם ולהשיב לעצמה את הלגיטימיות, נדרשת ישראל לא למעשה בתחום הטריטוריאלי,